

LA RELACIÓ DE DESCARTES AMB L'EMPIRISME.

Ramon ALCOBERRO

La influència de Descartes sobre l'empirisme és molt matisada. Locke construeix la seva filosofia des d'un acord clar amb la tesi segons la qual coneixem només idees, però en desacord radical amb l'existència d'idees innates i amb la teoria de la substància. Per a ell la substància és un concepte que no podem mai definir i la ment més aviat el que coneix són processos.

Hume, especialment en la seva joventut, tenia una autèntica dèria a diferenciar-se de la filosofia cartesiana i per això nega especialment la possibilitat de conèixer els conceptes de Jo, Déu i Món. Però és segur que hi ha alguns elements en comú entre Descartes i l'empirisme, encara que el que destaca més són els elements que els diferencien.

COINCIDÈNCIES:

- El racionalisme i l'empirisme són dues filosofies modernes i, per tant, són filosofies fetes des del subjecte: els preocupa el problema epistemològic: "Com coneixem?". L'autèntic coneixement només pot venir del subjecte i si coneixem és perquè la ment té idees (no hi ha, doncs, cap coneixement immediat de les coses. Fins i tot quan Hume defensa la teoria del "teatre filosòfic" i diu que el "jo" només és: "un feix d'impressions i sensacions diferents" accepta que –tanmateix– només hi ha coneixement des d'un jo que és pensant, tot i que aquest jo no sigui mai una substància.
- El racionalisme i l'empirisme estan preocupats pel problema del coneixement i el criteri d'evidència. Només allò que és evident és "veritat", però no estan d'acord en la manera de valorar l'origen ni les característiques del pensament veritable: els empiristes consideren que només és veritat evident la que prové de la sensibilitat – o del que Locke anomena: "un cert comerç amb les coses", mentre que per a Descartes la veritat ha de ser innata.

DIVERGÈNCIES:

- Cap empirista no accepta l'existència d'idees innates, per tant el "cogito" no s'identifica amb la raó. Per a Descartes pensament i raó són la mateixa cosa. Per a un cartesià el pensament cert ha de ser "racional". Els empiristes accepten com a criteri la raó (ja no estem en els temps medievals de la fe i encara no estem en el moment romàntic del sentiment), però la seva raó mai no pot ser autosuficient, sinó que depèn de l'experiència. En tenim prou amb què el coneixement sigui "raonable" i no podem demanar una certesa absoluta.
- Per als empiristes el coneixement de la veritat no s'identifica amb les idees clares i distintes sinó amb la capacitat que té la ment d'elaborar idees a partir de l'experiència sensible.
- Cap empirista no accepta la immutabilitat del coneixement sensible –i per això mateix la filosofia empirista tendeix a l'escepticisme. Les coses estan sotmeses a canvi i transformació, de manera que en definitiva tot coneixement és provisional.

Per conèixer el sensible es hem d'acabar refiant del sentit comú i no en tenim prou amb el càlcul.

- Cap empirista no accepta que el coneixement provingui d'un sistema deductiu (a la manera de Descartes que deduia Déu i el món de la primera veritat) i per contra són inductivistes (les lleis universals s'elaboren comparant experiències particulars i concretes)

En conseqüència: tots els empiristes són **antimentalistes** (els continguts mentals són secundaris respecte a l'experiència i **antiinnatistes**: quan naixem la ment és una "tabula rasa" (un quadre en blanc) que es va pintant a partir de l'experiència.

UN ESQUEMA DE DIFERÈNCIES ENTRE RACIONALISME I EMPIRISME EN TEORIA DEL CONEIXEMENT.

CONEIXEMENT	RACIONALISME	EMPIRISME
Font:	Raó.	Sensibilitat, experiència.
Producte:	Idees innates.	Idees adquirides.
Classes:	Idees clares i distintes.	Idees simples i compostes.
Criteri de veritat:	Claredat i distinció.	Experiència o "comerç amb el món".
Realitat substancial (ànima, cos, Déu):	Dualisme ment/matèria.	Conjunt de percepcions – "Principi de la còpia" – Hume.
Es descobreix a través de:	Intuïció intel·lectual.	Intuïció sensible. Invenció i/o creença.